

Nacionalni inštitut
za **javno zdravje**

Organizacija javnega zdravja v Sloveniji

Mag. Tatjana Krajnc Nikolić
Prof. dr. Ivan Eržen

Seminar za pripravnike zdravnike in zobozdravnike
20.5.2024

Zoom meetings are just modern seances

"There's someone who wants to join us."
"Elizabeth, are you there?"
"We can't hear you."
"Can you hear us?"

Javno zdravje- definicija

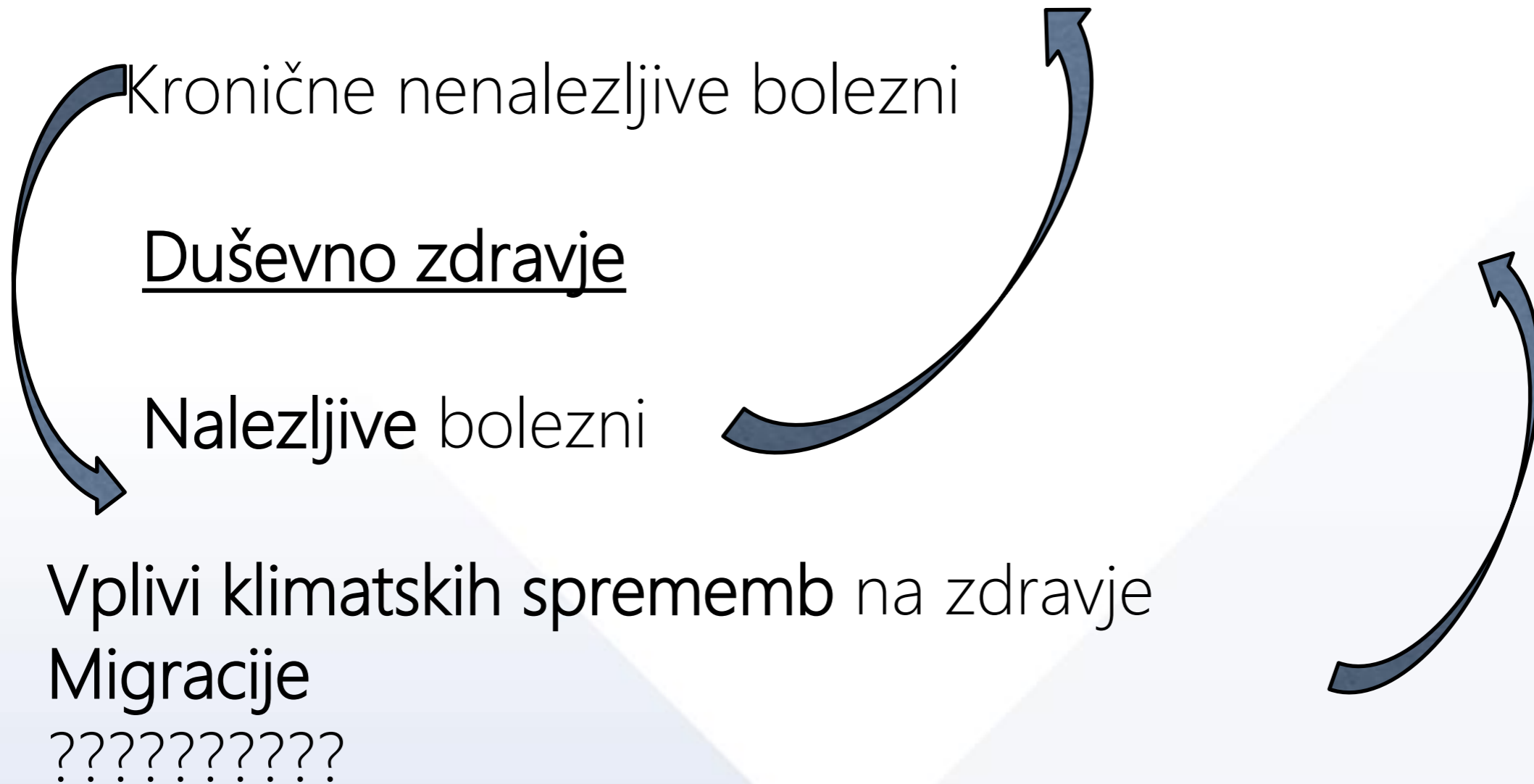
„Znanost in spretnost preprečevanja bolezni, **krepite** zdravja in podaljševanje življenja s pomočjo **organiziranih naporov družbe.**“ C.E.O. Winslow

- Povezuje: socialno medicino, zdravstveno statistiko, epidemiologijo nalezljivih bolezni, okoljsko medicino, zdravstveno ekonomiko...
- Razvija se skupaj z razvojem in spremembami v družbi

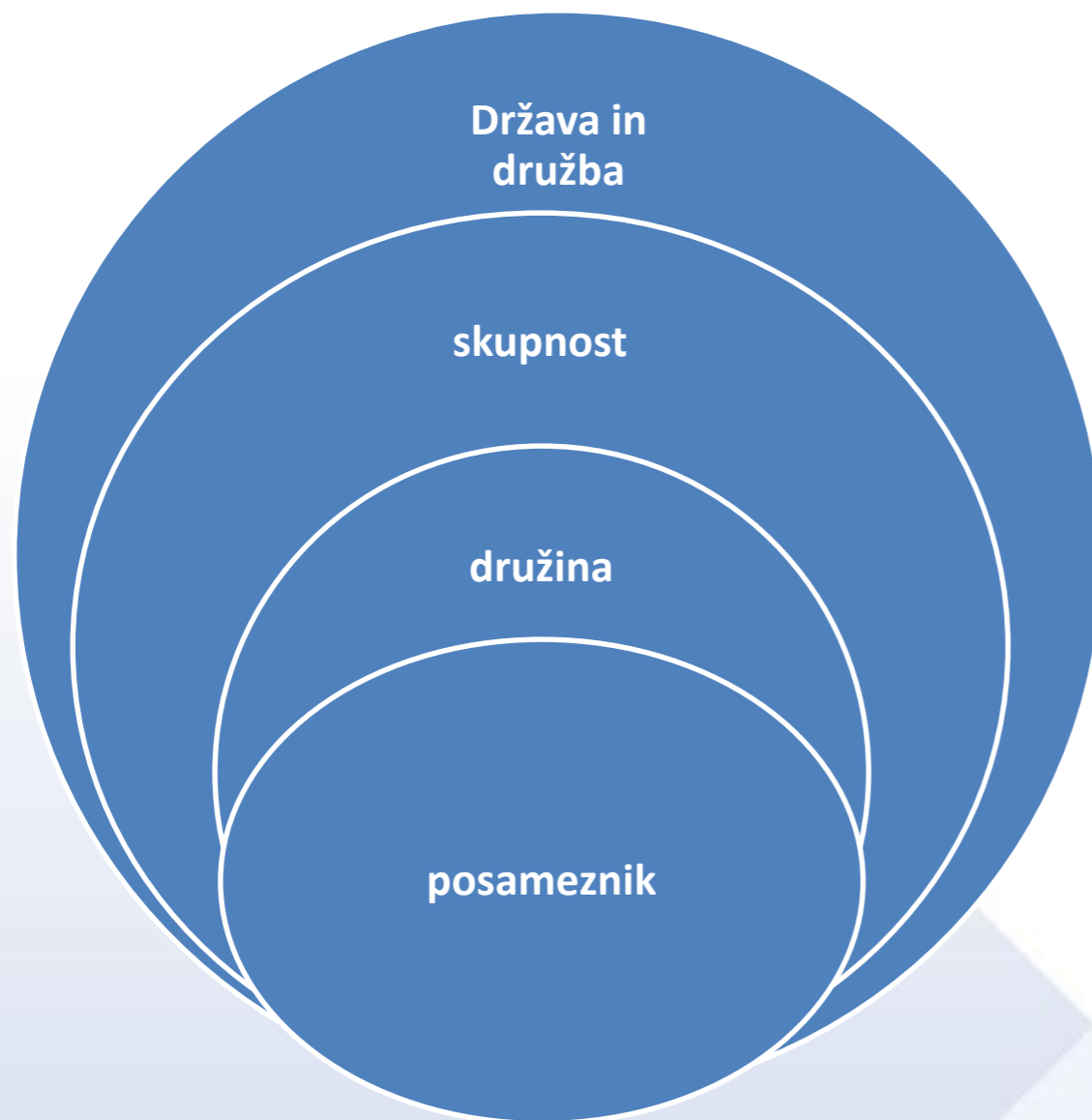
Javno zdravstvo:

Mreža zdravstvenih ustanov, ki se financira iz javnih sredstev- zdravstvenega zavarovanja – najpozneje zdaj vsi vemo kaj to je.

Izzivi javnega zdravja v 21.stoletju

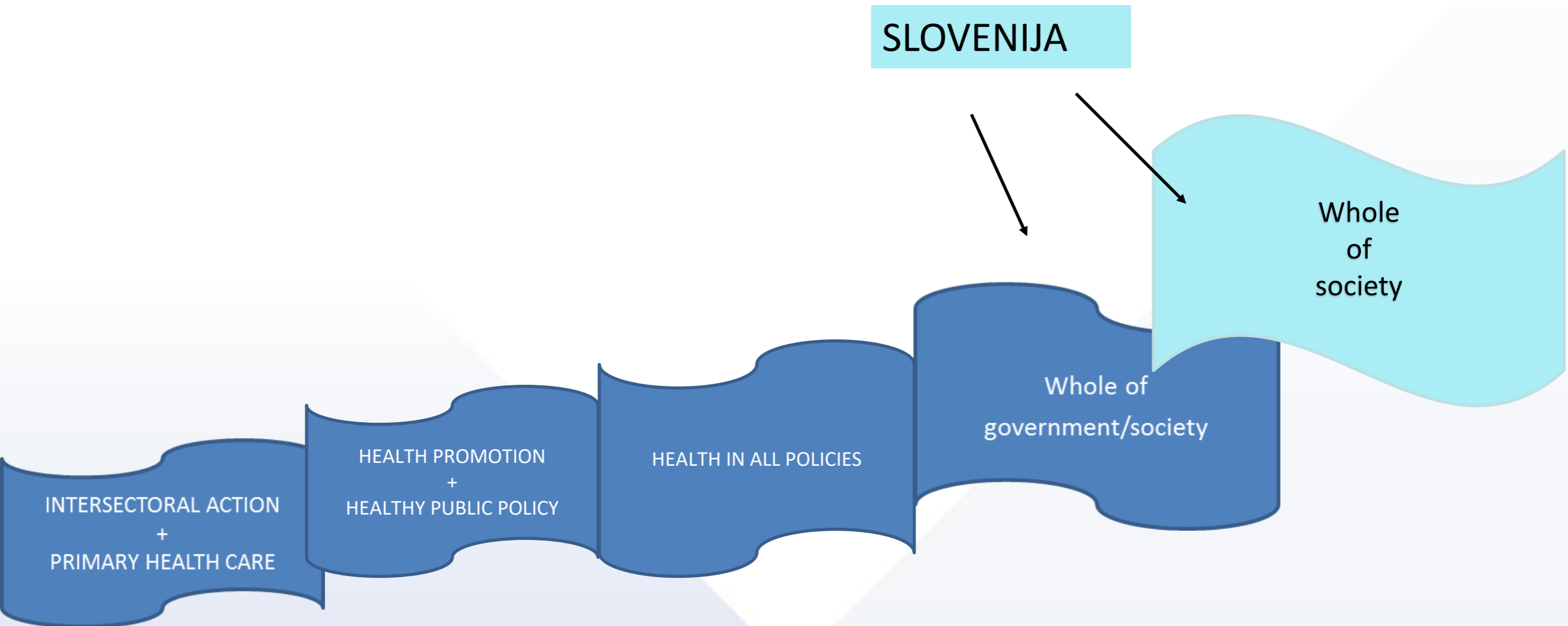
Ravni delovanja javnega zdravja

Vplivi na zdravje

- Zakonodaja in predpisi
- Družbene, moralne in etične norme ter kultura
- Povezanost in zmožnost (kapaciteta) v skupnosti
- Socialno-ekonomski status, vrednote in vedenjski slog
- Osebne lastnosti, vrednote in vpliv celotnega okolja

Prehod paradigem SZO: odnos družbe do zdravja-javnega zdravja

Ključne funkcije/naloge javnega zdravja (SZO)

1. **Spremljanje** zdravja in blaginje prebivalstva ter sistema zdravstvenega varstva
2. **Pripravljenost** za obvladovanje groženj zdravju
3. **Varovanje** zdravja, vključno z ukrepanjem na področju okolja in zdravja, zdravja pri delu, varne hrane idr.
4. **Krepitev** zdravja in zmanjševanje neenakosti v zdravju
5. **Preprečevanje** in zgodnje odkrivanje bolezni
6. **Upravljanje** in vodenje na področju javnega zdravja

7. Zagotavljanje kritične mase usposobljenih in kompetentnih **strokovnjakov** javnega zdravja
8. Zagotavljanje vzdržnega **financiranja** in učinkovite **organizacijske** strukture
9. **Zagovorništvo**, komunikacija in mobilizacija skupnosti za zdravje
10. Krepitev **raziskovanja** na področju javnega zdravja v podporo politikam in ukrepom

Stebri javnega zdravja

I steber:

Ustanove in izvajalci/nosilci javnega zdravja

- Vlada RS- Ministrstvo za zdravje, službe, organi vlade, druga ministrstva
- NIJZ
- NLZOH
- Zdravstvene ustanove: zdravstveni domovi, bolnišnice, zasebniki, lekarne...
- Izobraževalne ustanove
- ZZZS, zavarovalnice
- NVO
- Lokalne oblasti/skupnosti
- Gospodarski subjekti/delodajalci

2. steber: Pravni okvir

Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ)

Zakon o zdravstveni dejavnosti (ZZDej)

Zakon o zdravniški službi (ZZdrS)

Zakon o zbirkah podatkov s področja zdravstvenega varstva (ZZPPZ)

Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1)

Zakon o varnosti in zdravju pri delu (ZVZD-1)

Zakon o pacientovih pravicah (ZPacP)

Zakon o nalezljivih boleznih (ZNB)

Zakon o omejevanju uporabe tobačnih in povezanih izdelkov (ZOUTPI)

Zakon o duševnem zdravju (ZDZdr)

Zakon o proizvodnji in prometu s prepovedanimi drogami (ZPPPD)

Zakon o omejevanju porabe alkohola (ZOPA)

.....

Tudi zakonodaja se hitro spreminja!

Pravilniki, uredbe, predpisi, drugi podzakonski akti,...

<https://www.gov.si/drzavni-organi/ministrstva/ministrstvo-za-zdravje/zakonodaja-ministrstva-za-zdravje/>

3.steber: Programi in strategije

Državni program presejanja in zgodnjega odkrivanja predrakavih in rakavih sprememb na debelemu črevesu in danki- **Svit**

Program **DORA**- presejanje na raka dojk

Državni program **ZORA**- presejanje na raka materničnega vratu

MIRA- Nacionalni program duševnega zdravja

Državni program za obvladovanje sladkorne bolezni za obdobje 2020 do 2030

Državni program obvladovanja raka (DPOR) za obdobje 2017-2021

Program preventivnega zdravstvenega varstva otrok in mladostnikov- **ZDAJ**, vključno s preventivo za študente, ter ženske v reproduktivni dobi

Program integrirane preventive kroničnih bolezni za odrasle

PRAVILNIK

za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni

Zora

Državni program zgodnjega odkrivanja predrakavih sprememb materničnega vratu

Svit

Dora

DRŽAVNI PRESEJALNI PROGRAM ZA RAKA DOJK

Mira

za duševno zdravje

sladkorno bolezen obvladajmo skupaj

DPOR

Državni program obvladovanja raka

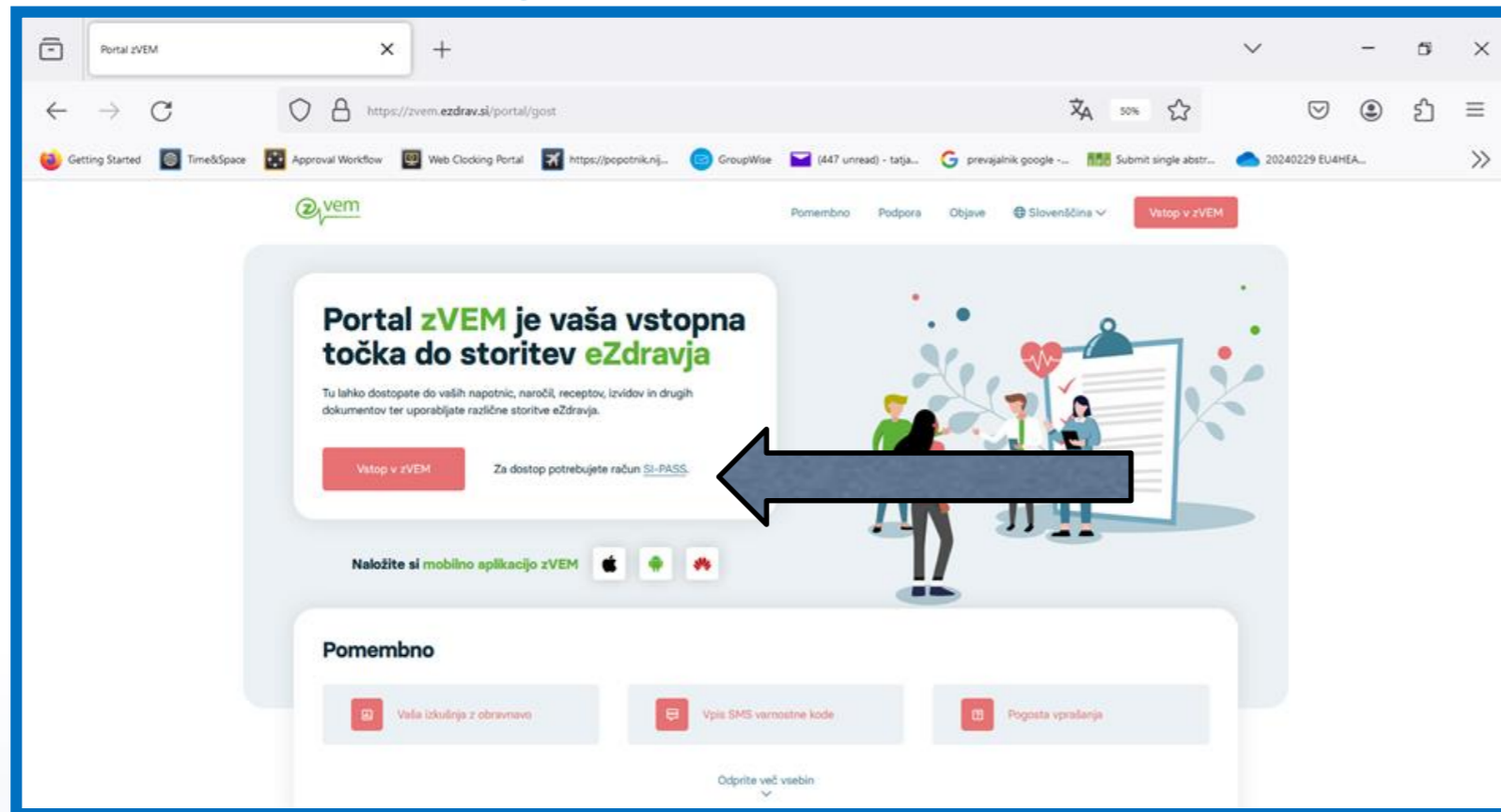

DÓBER TEK
Slovenija

Nacionalni program o prehrani in telesni dejavnosti za zdravje 2015-2025

E- zdravje

Maska zVem 2021

Vseprisotna digitalizacija vseh storitev

Pogoj za vstop: digitalni podpis!

Digitalna zdravstvena pismenost

Digitalni razkorak

Raba interneta:

- **postopoma** upada s starostjo
- **Narašča** s stopnjo izobrazbe
- **Ženske, brezposelni in upokojeanci** manj uporabljajo

Institucionalno javno zdravje v Sloveniji

1923. Higijenski zavod v Ljubljani- 100 let

Do 2.svetovne vojne in po njej: ustanovitev higijenskih postaj/zavodov za zdravstveno varstvo v vseh regijah

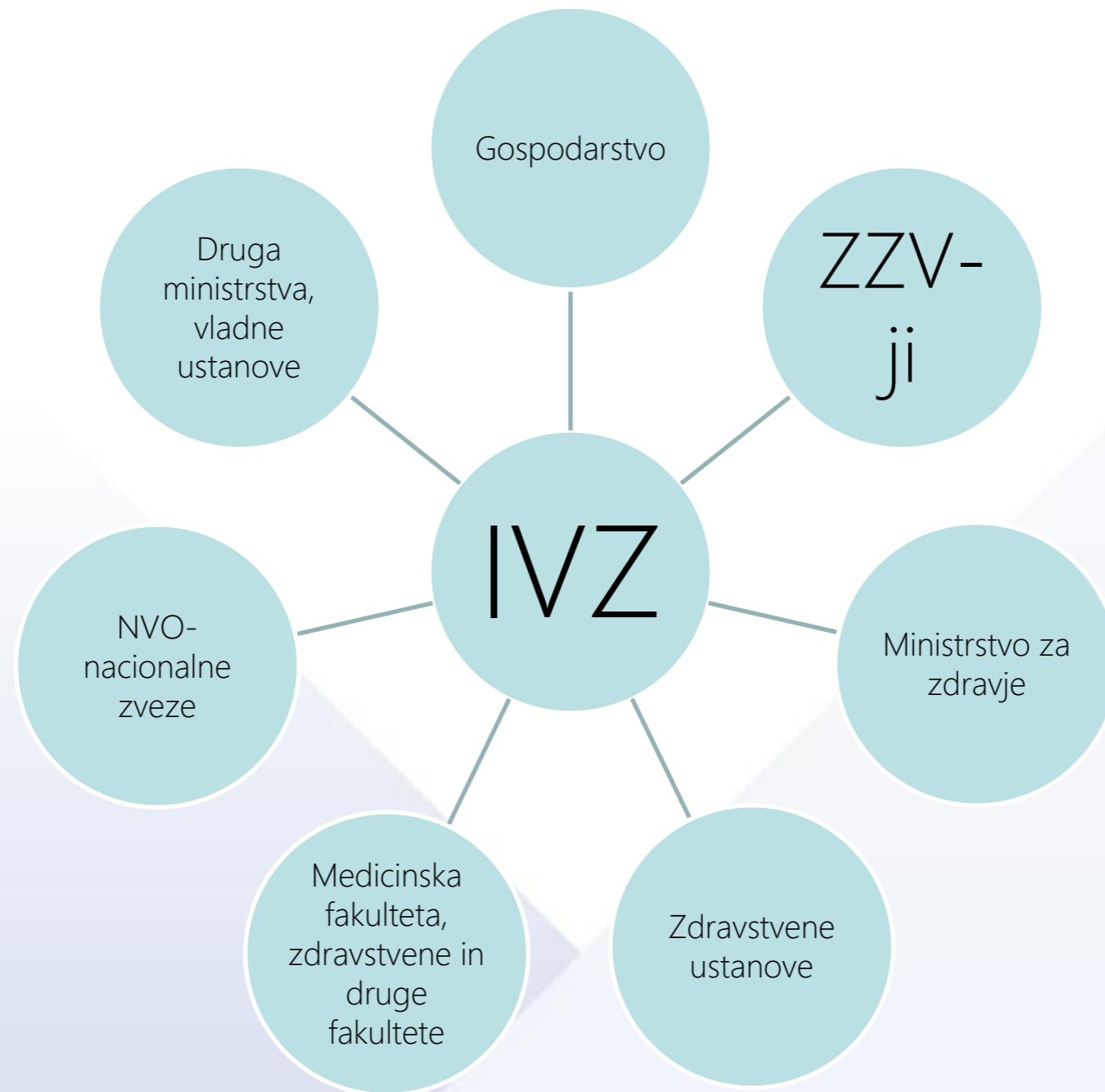
1992-2013:

Inštitut za varovanje zdravja- usmerjen v delovanje na **nacionalni** ravni (odločevalci) ter v znanstveno-raziskovalno dejavnost

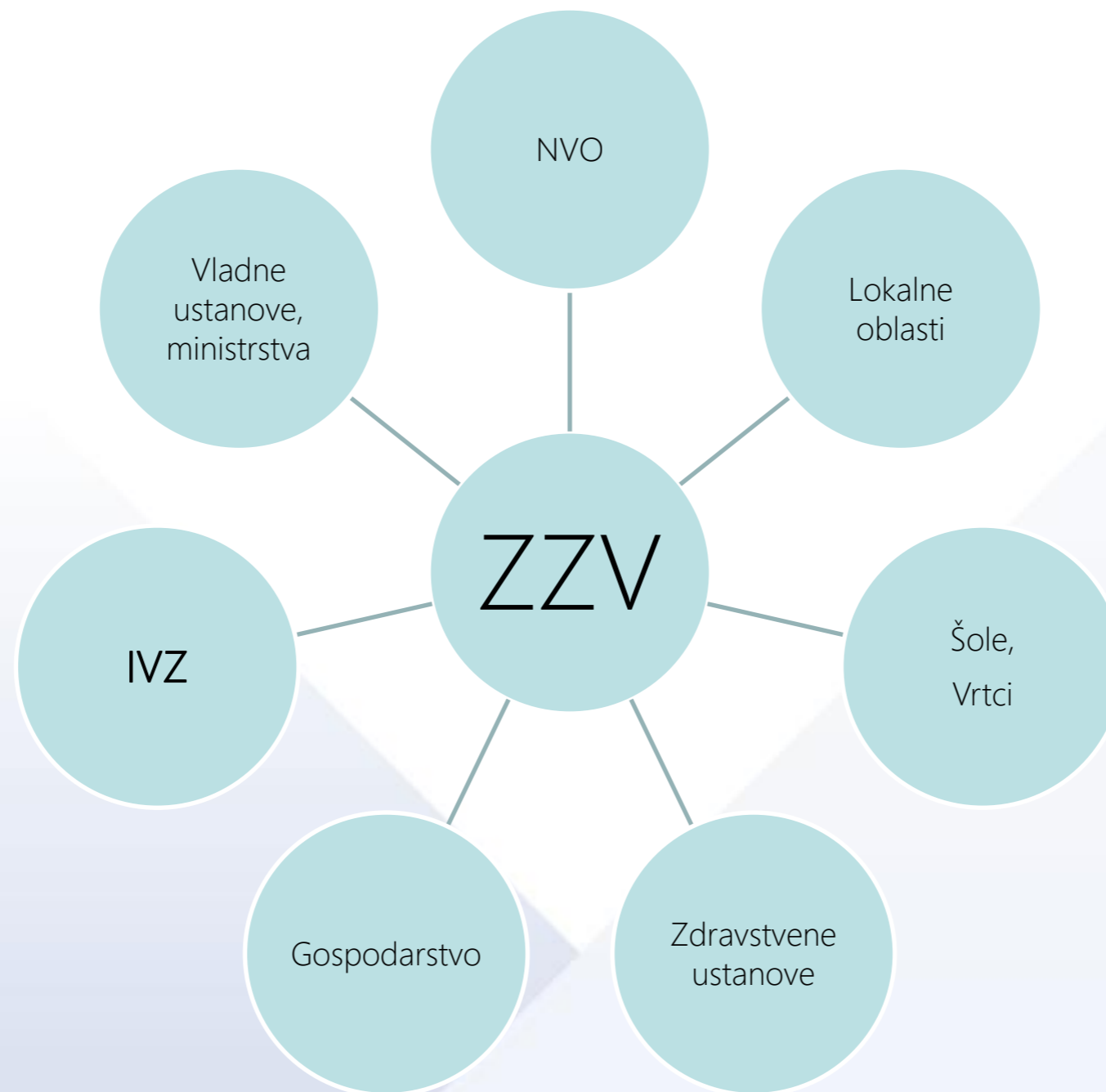
Zavodi za zdravstveno varstvo- usmerjeni v delovanje na **lokalni/regijski** ravni ter izvajanju **tržne** dejavnosti (izpostavljeni zakonitostim trga-konkurenca, razvoj...)

Razdrobljenost interesov, regijsko specifično delovanje, ohlapna ali odsotna usklajenost delovanja/koordinacije na področju javnega zdravja

Inštitut za varovanje zdravja (IVZ)

Zavod za zdravstveno varstvo (ZZV)- osrednja ustanova javnega zdravja v regiji

Reorganizacija javnega zdravja 2014 - ustanovitev NIJZ in NLZOH

- Zakonske osnove in strateški razvoj

Nacionalni laboratorij za zdravje, okolje in hrano (NLZOH):

- Medicinska mikrobiologija
- Mikrobiološke analize živil, vod in drugih vzorcev iz okolja
- Kemijske analize živil, vod in drugih vzorcev iz okolja
- Higijenska in zdravstvena ekološka dejavnost
- Kontrolni laboratorij za kakovost zdravil

NIJZ

Dejavnost

- zagotavljanje podatkov s področja zdravja in zdravstvenega varstva,
- spremljanje in ocenjevanje zdravja prebivalstva;
- varovanje zdravja ter pripravljenost na resne grožnje zdravju;
- krepitev zdravja in oblikovanje strokovnih podlag za sprejemanje zdravju naklonjenih politik;
- programi in ukrepi za preprečevanje bolezni- razvoj, implementacija, spremljanje in ocenjevanje;
- spremljanje in ocenjevanje zdravstvene dejavnosti;
- izobraževanje strokovnjakov javnega zdravja ter raziskave v javnem zdravju;
- strokovna podpora odločitvam, ki jih sprejema država na nacionalnem in lokalnem nivoju in, ki imajo posredni ali neposredni vpliv na zdravje populacije.
- Šola javnega zdravja

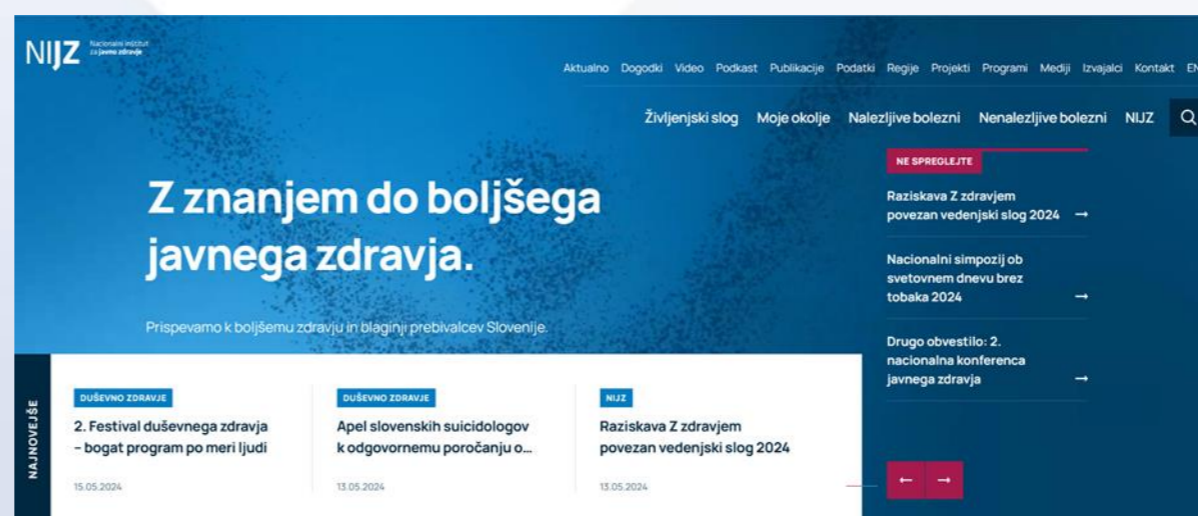
Ključne funkcije SZO

Nacionalni inštitut za javno zdravje NIJZ

- Osrednja inštitucija javnega zdravja v Sloveniji
- V sedanji obliki ustanovljen 1.1.2014
- Centralne enote v Ljubljani:
Trubarjeva 2 in Zaloška cesta 29
- 9 območnih enot
- Vse ključne funkcije JZ

Vir: Siol.net

Območne enote (OE)

OE Celje, Ipavčeva 18, Celje,

OE Koper, Vojkovo nabrežje 4a, Koper,

OE Kranj, Gosposvetska ulica 12, Kranj,

OE Ljubljana, Zaloška 29, Ljubljana,

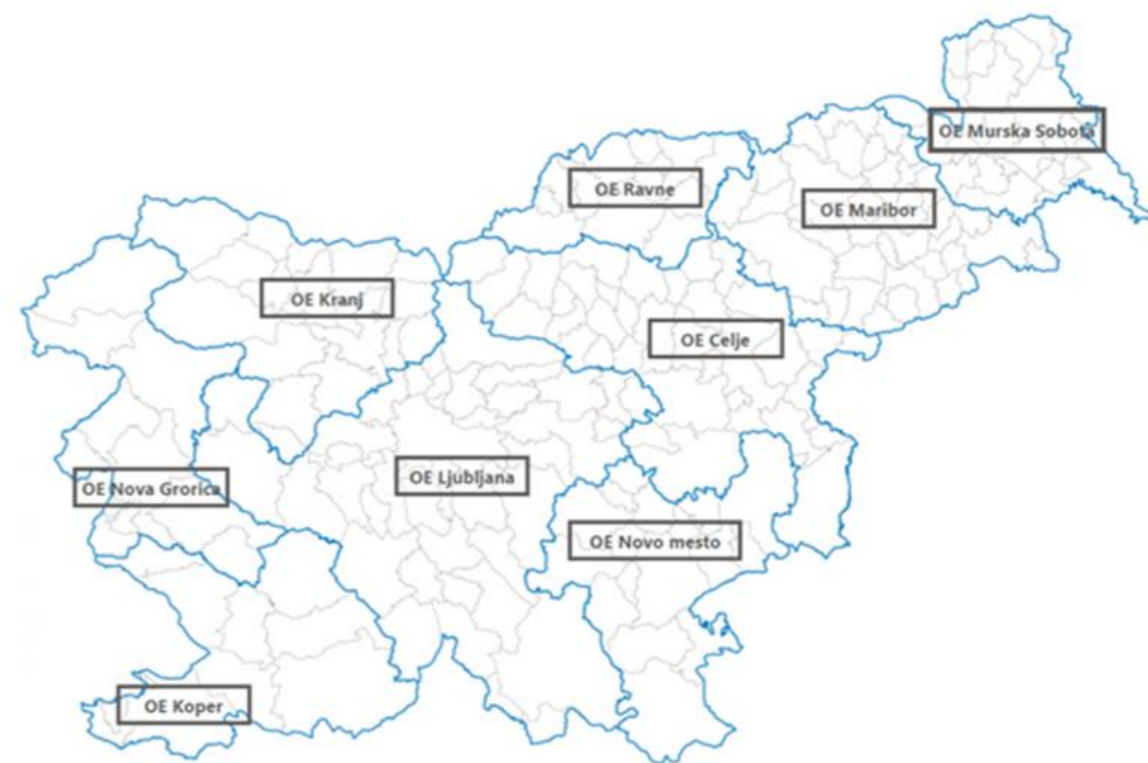
OE Maribor, Prvomajska ulica 1, Maribor,

OE Murska Sobota, Ulica Arhitekta Novaka 2b, Murska Sobota,

OE Nova Gorica, Vipavska cesta 13, Rožna Dolina, Nova Gorica,

OE Novo mesto, Mej vrti 5, Novo mesto,

OE Ravne na Koroškem, Ob Suhi 5b, Ravne na Koroškem.

Območne enote (OE) Nacionalnega inštituta za javno zdravje- naloge

- Delujejo na območju vseh občin v eni statistični/zdravstveni regiji
- Na podlagi poznavanja zdravstvene problematike in specifičnih dejavnikov, ki so pomembni za zdravje lokalnega prebivalstva

UDEJANJANJE NACIONALNIH PROGRAMOV NA ENAK NAČIN IN POVSOD

SKUPNOSTNI PRISTOP – krepitev kapacitete skupnosti:

- Nudijo lokalnim oblastem strokovna izhodišča za sprejemanje politik in ukrepov varovanja in krepitev zdravja na lokalnih ravneh
- So izvajalci različnih aktivnosti in povezovalci med vladnimi in nevladnimi organizacijami v skupnosti.
- Zagotavljajo strokovno podporo pri pripravi, izvajanju in vrednotenju ukrepov za izboljšanje zdravja.
- Koordinatorji implementacije nacionalnih programov- preventivnih in presejalnih programov, programov krepitev zdravja

Primeri spremljanja zdravja in zagotavljanja podatkov 1

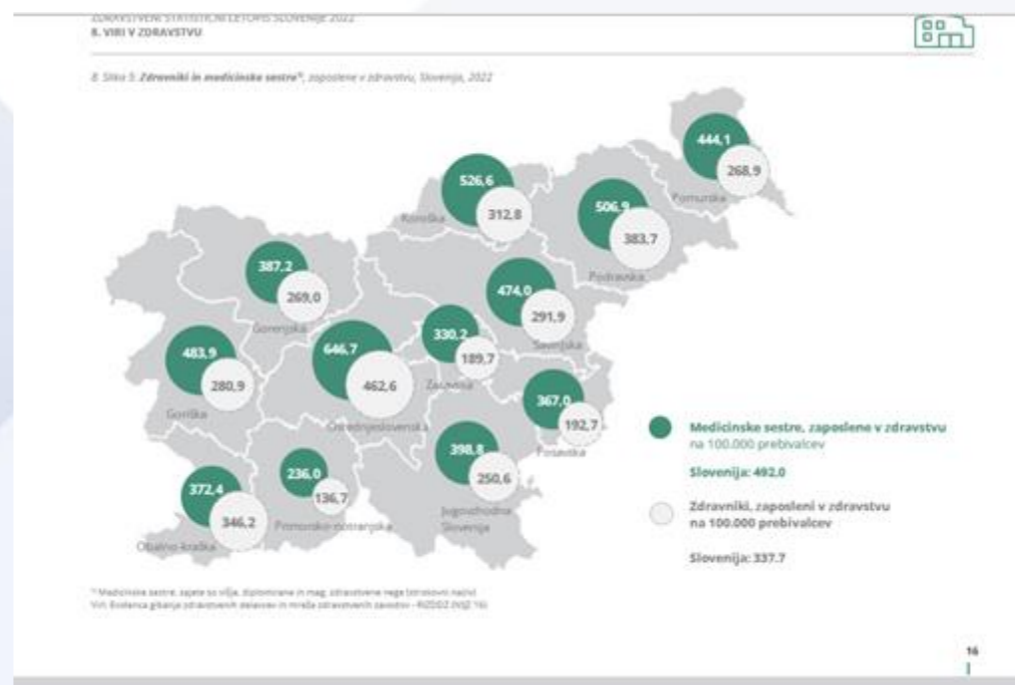
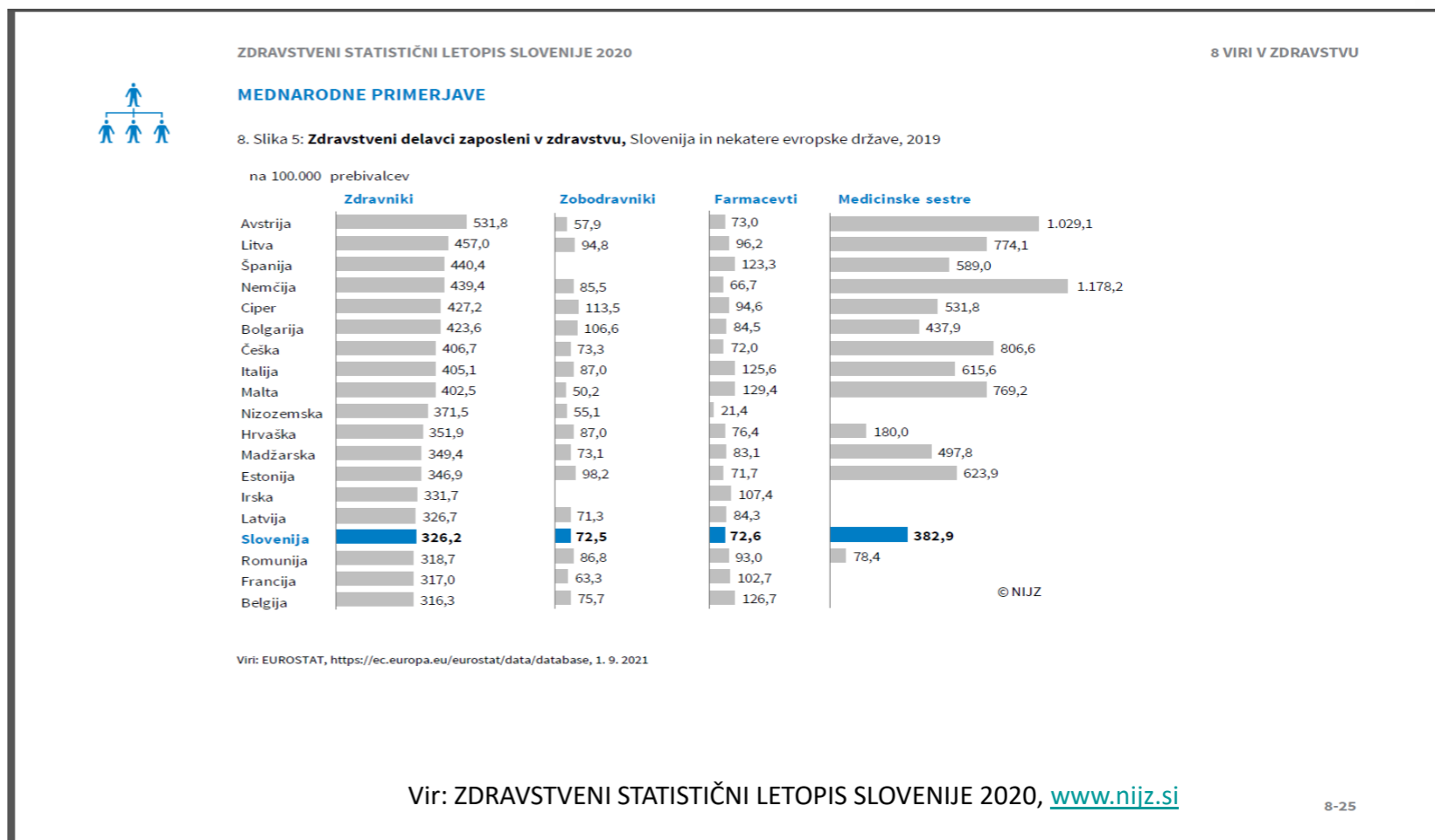
Obdobne raziskave (EHIS, CINDI, HBSC,...)

Redne statistične baze podatkov

Drugi viri (SURS, UMAR, Register raka RS...)

Število zdravnikov na 100 000:
Avstrija 531
Slovenija 326

PODATKOVNI PORTAL NIJZ
www.nijz.si

Primeri spremljanja zdravja in zagotavljanja podatkov 2

Zdravje v občini

<https://obcine.nijz.si/>
www.nijz.si

Zdrava občina za
zdravo Slovenijo

Izbira občine

Grad
Prikaži podatke

47 kazalnikov za vsako občino

eto primerjave Izbrano leto Kazalnik

Zdravje v občini NIJZ 2022 K5.1 Umrljivost po stalnem bivališču

	Objava 2016	Objava 2022	ABS. razlika	REL. razlika
Slovenija	979,90	921,50	-58,40	-6,0%
Posavska	1.129,00	985,60	-143,40	-12,7%
Osrednjeslovenska	856,60	820,70	-35,90	-4,2%
Primorsko-notranjska	959,10	895,00	-64,10	-6,7%
Goriška	951,80	850,10	-101,70	-10,7%
Pomurska	1.147,30	1.077,50	-69,80	-6,1%
10 Tišina	1.071,90	1.121,60	49,70	4,6%
176 Razkrižje	1.371,00	731,20	-639,80	-46,7%
187 Velika Polana	2.211,50	1.204,60	-1.006,90	-45,5%
2 Beltinci	1.167,00	1.141,30	-25,70	-2,2%
15 Črenšovci	1.303,20	1.069,20	-234,00	-18,0%
29 Gornja Radgona	1.190,20	1.127,80	-62,40	-5,2%
31 Gornji Petrovci	1.065,50	1.187,30	121,80	11,4%
47 Kobilje	947,70	1.079,50	131,80	13,9%
59 Lendava/Lendava	1.147,80	1.088,40	-59,40	-5,2%

Primeri nacionalnih programov

NIJZ:

razvija in/ali
implementira in/ali
koordinira in/ali
spremlja/ocenjuje :

Slovenska mreža zdravih šol, Zdravje v vrtcu
Varno s soncem, To sem jaz....

<https://www.nijz.si/sl/programi-in-projekti>

Primarna raven

- Družinska obravnava debelosti otrok
- Obravnava tvegane pitja alkohola

Dodana vrednost nove organiziranosti (I)

- **Celovit pristop k javnemu zdravju prebivalstva:** vse ciljne skupine, širok spekter javnozdravstvenih tematik- zdravje za vse
- **Poenoteno izvajanje** vseh aktivnosti na celotnem prostoru Slovenije
- **Dvig dostopnosti** do preventivnih programov
- **Strateško načrtovanje**, prioritizacija in **odgovor na** obstoječe in nove javnozdravstvene izzive
- Spremljanje zdravja prebivalstva omogoča **razvoj in implementacijo** javnozdravstvenih **ukrepov** glede na dejanske zdravstvene potrebe

Dodana vrednost nove organiziranosti (II)

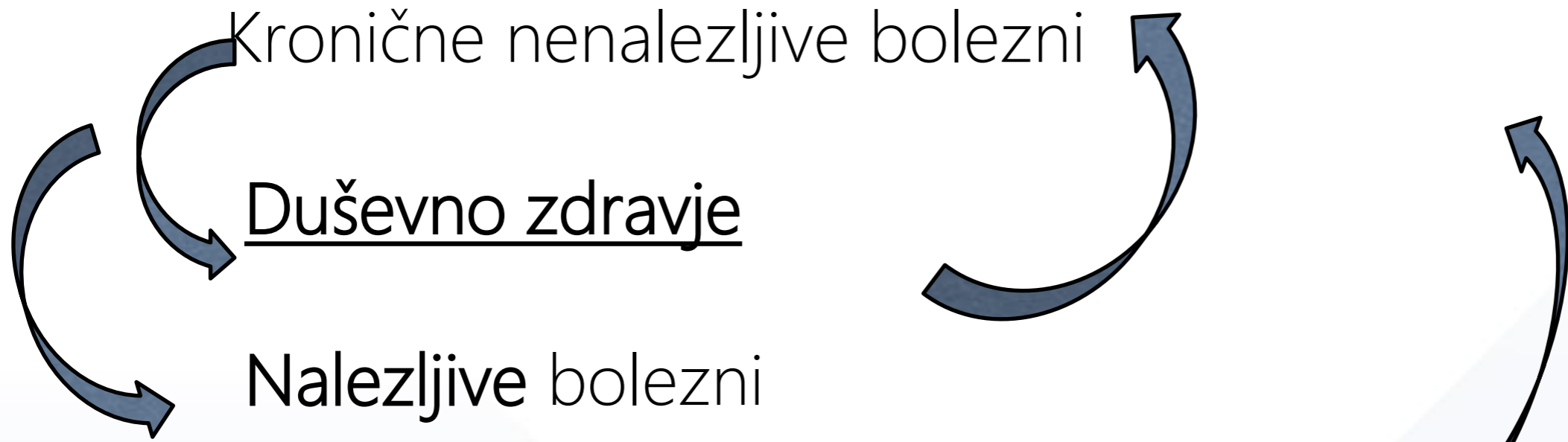
Razvojno delo in nova področja dela:

- E-zdravje, ekonomika v zdravstvu, promocija zdravja na delovnem mestu
- Novi nacionalni programi npr. Mira, Centri za krepitev zdravje
- Prenovljeni preventivni programi, npr. za otroke in mladostnike, za bodoče starše...

Raziskovalno delo je okrepljeno:

- Obdobne raziskave CHM-Cindi, EHIS, HBSC, PANDA...
- Številne raziskave s uporabo podatkov iz nacionalnih podatkovnih baz
- Učna baza za področje javnega zdravja
- Obvladovanje Covid-19 epidemije !

Izzivi javnega zdravja v 21.stoletju ?

Vplivi klimatskih sprememb na zdravje?
Migracije?
Zdravje za vse!
(Ne)Enakosti v zdravje!

Se zelo hitro spreminjajo!

Sklepne misli

- Tradicionalno močna/prisotna stroka javnega zdravja vpliva na miselnost prebivalstva in oblikovalcev politik
- Spremembe kulturnih vrednot
- Spremembe vedenjskega sloga
- Zavedanje o prisotnosti zdravja v vseh politikah -Whole of society approach (SZO),Millenium goals (ZN), „Leave no one behind“ (ZN, EU)

Zahvaljujem se vam za pozornost!

